

דף הרחבות – היחס לכסף

1. לפי מספר הלליה (מתים 4 מיליון במגופת רעב אחת) ולפי מספר הוליה (150 מיליון נגועים במחלות מידבקות) ולפי ההכנסה הלאומית (5 סנט לנפש ליום) וכל שאר הנתונים האובייקטיביים וכללי ההיגיון שלנו – צריכה היתה הודו להיות הקרקע הפורייה ביותר בעולם להרפתקנותו של מי שאינן לו מה להפסיד, לתסיסה סוציאלית מתמדת ולקומוניזם. אך לא היא, הרעבים אין להם תיאבון.
(עזריאל קרליבך, הודו – יומן דרכים, עמ' 41)
2. בעל הממון בנושא תנועה זו ביודעים, נעשה בעל הון. אישיותו – או מוטב שנאמר: כיוס – משמשת אכסניה, שממנה יוצא הממון ואליה הוא חוזר. (...) מכאן, שאין לראות לעולם בערך השימוש (השווי) את מטרתו הכלתי אמצעית (הסופית) של בעל ההון. ואף לא ברווח יהוד פלוני, אלא בתנועה בלתי פוסקת להרוויח ולהרוויח. יצר מוחלט זה להתעשרות, תאוה זו של רדיפה אחרי הערך – משותפים לבעל ההון ולצובר האוצר גם יחד, אלא שצובר האוצר אינו אלא בעל הון מטורף, ואילו בעל הון הוא צובר אוצרות רציונלי.
(קרל מרקס¹, הקאפיטל, 124-125)
3. אבל כסף הוא רק כלי. הוא יכול לקחת אותך לאן שתרצה, אבל הוא לא יכול למלא את מקומך במושב הנהג. הוא ייתן לך את האמצעים לספק את רצונותיך, אבל לא יספק לך רצונות (...) כסף לא ירכוש אושר עבור אדם שאיננו יודע מה הוא רוצה: כסף לא ייתן לו מערכת ערכים, אם הוא נמנע מללמוד מה להעריך, והוא לא יספק לו מטרה, אם הוא נמנע מלבחור איזה יעד להגשים.
(איין ראנד, מרד הנפילים, עמ' 344)
4. מרקס אומר שכסף יכול לקנות כל דבר, ולכן הוא האובייקט הנחשק ביותר. וזו הבנה מעניינת, כי העובדה שכסף יכול לקנות כל דבר זה בעצם התיאור הכי פשוט של כלכלה מוניטרית. הפרשנות הכלכלית הרגילה היא שהכסף הוא בסך הכל אמצעי תיווך. אבל מרקס הולך רחוק יותר: הוא אומר שאת אותו מצב אפשר לפרש אחרת – כסף נחשק יותר מכל דבר שהוא יכול לקנות משום שהוא אמצעי הליפין. המישה שקלים שווים יותר מפחית קולה, כי יש להם פוטנציאל הרבה יותר רחב. לכן, הפצים הם סוג של אשפה, וזה מה שמגדיר את חברת הצריכה. ברגע שקנית משהו הוא מאבד את ערכו הכלכלי. לעומת זאת, אין דבר כזה 'יותר מדי כסף'.
(נועם יורן, ראיון ב"הארץ", 5.6.14)

¹ קרל היינריך מרקס (נולד בגרמניה ב-1818, נפטר באנגליה ב-1883) היה פילוסוף, כלכלן, סוציולוג, היסטוריון, עיתונאי וסוציאליסט מהפכני גרמני ממוצא יהודי. עבודתו של מרקס בכלכלה הניחה את היסודות להבנת יחסי הכוחות בשוק; הציבור, העבודה וההון, והשפיעה על מספר רב של תורות כלכליות.

5. ואחרי שענין האדנות הוא ממדת קונו יש לעמוד על אופי הבעלות על דברים הנקנים, שאינה בעיקר בשביל ההשתמשות שישיגו באמצעות הדברים הנקנים לו, אלא שעצם הבעלות הוא ענין נשגב ושלימות, שכשם שהבעלות העליונה היא שלא לשם תשמישים, כי איננו נצרך חס והלילה לשום אחד מבריותיו, כן הבעלות האמתית הנמשכת אלינו, התכלית היא הבעלות בעצמה אף מבלעדי ערך התשמישים. והעד על זה הוא מה שנפשו של אדם בוחלת בתשמישים בלא בעלות (...). ובהיות שעיקר מהות האדם היא הבעלות הנקנית לו מן השמים ובוה הוא מתדמה לעליון ברוך הוא "אני שליט בעליונים ואתה שליט בתחתונים" מהויב הדבר שכל תשמישיו יהיו ממה שהוא בעלים עליהם ולא של זולת.
- (הרב חרל"פ², מי מרום א, עמ' 10-10)
6. אבל כדי שיהיה טובע באדם השק בקשת הוספת מעלה, שם השם יתברך בטבע נפש האדם שאל יסתפק בשום קנין ואפילו בקנינים המדומים עינו לא תשבע עושר, וכל מה שיתרבה עשרו יתרבו מחסוריו ומוזה יהיה נח להשכיל שימצא את כל תעודתו (יעודו) רק בתשוקה של הוספת יתרון ומעלה.
- (הרא"ה קוק³, עין איה ברכות, פרק ה פסקה מג)
7. תאמרו להעולם, וזאת אני רוצה שתאמרו: כי הנח המרכבה שלי עולה מחירה סך כך וכך מעות, והסוסים עולים כך וכך מעות, ואני לא נהנתי מהעולם הזה אפילו כחוט השערה.
- (ר' ישראל מרוזין⁴, בית ישראל עמ' 14, סי' כו)
8. איננו מוצאים כלום מסיטרא דקדושה (מצד הקדושה) שעה שיהודי רוצה לעבוד את ה' מתוך דוחק, שכן רצון זה נובע מהסיטרא אחרא (יצר הרע). אבל אנו מוצאים כי מצד הקדושה יכול יהודי לעבוד את ה' רק מתוך הרחבה גדולה.
- (ר' ישראל מרוזין, עשר אורות עמ' 129 סי' יז, מובא בתוך דוד אסף, דרך המלכות, עמ' 314)

² הרב יעקב משה חרל"פ (ישראל, 1882-1951) היה תלמיד מובהק של הרב קוק, ראש ישיבות "מרכז הרב" ובית זבול ורב שכונת שערי חסד בירושלים. מחבר ספרים פורה בנגלה ובנסתר, בהגות ובמחשבה.

³ הרב אברהם יצחק הכהן קוק (נולד בלטביה ב-1865, נפטר בישראל ב-1935). היה הרב הראשי האשכנזי הראשון בארץ ישראל, פוסק, מקובל והוגה דעות. נחשב לאחד מאבות הציונות הדתית.

⁴ רבי ישראל פרידמן מרוזין (אוקראינה, 1796-1850) מייסד חסידות רוז'ין. נודע באורח-חיי המפואר והרהבתני שנתפס כבעל משמעות דתית-קבלית בקרב חסידיו ונקרא "דרך המלכות".